

Bostadsgårdens sociala funktioner

– en studie om hur bostadsgården planeras och används ur ett socialt perspektiv

The social roles of the residential yard

– A social perspective on how residential yards are planned and are being used

Julia Hedman

Bostadsgårdens sociala funktioner

– en studie om hur bostadsgården planeras och används ur ett socialt perspektiv

The social roles of the residential yard

– A social perspective on how residential yards are planned and are being used

Julia Hedman

Handledare: Karl Lövvie, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Examinator: Tim Delshammar, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning.

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: G2E

Kurstitel: Kandidatarbete i trädgårdsdesign

Kurskod: EX0798

Program/utbildning: Trädgårdsingenjör: design - kandidatprogram

Examen: Trädgårdsingenjör, kandidatexamen i landskapsarkitektur

Ämne: Landskapsarkitektur EX0798

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsmånad och -år: Juni, 2015

Omslagsbild: Vi tre & trädgård

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Bostadsgård, grannskap, mötesplats, stadsplanering

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Förord

En sommars arbete i ett av miljonprogrammets områden i nordvästra Stockholm väckte mitt intresse för bostadsgården som kollektivträdgård och är anledningen till att den här uppsatsen uppstod. Den kollektiva karaktär och dess placering direkt utanför huset ger bostadsgården många möjligheter i dess sociala prägel och har många hälsofrämjande aspekter, men i en tid då förtätning är i ropet, ses dessa förbi i stadsplaneringen och dess existens är inte längre lika självklar.

Den här uppsatsen är skriven under april-juni 2015, i kursen ”Kandidatarbete i trädgårdsdesign”.

Jag vill tacka min handledare Karl Lövré för det tålamod och den handledning han har bidragit med under den här perioden. Jag vill också tacka Eva Kristensson som tagit sig tid att besvara en del intressanta frågor om bostadsgården.

Tusen tack!

Julia Hedman
Juni, 2015.

Sammanfattning

Människan är en social varelse, vars välbefinnande påverkas av kontakter i vår närmiljö. Bostadsgården och dess sociala funktioner kan därför ses som viktigt för grannskapet och skapandet av en trivsam och trygg livsmiljö för boende i flerfamiljshus.

Hur dessa funktioner har prioriterats i den bostadsnära utomhusmiljön har genom tiden sett olika ut, liksom de olika teoretiska aspekter som skulle kunna tänkas gynna den sociala miljön på bostadsgården. När staten hade specifika kvalitetsregler utskrivna i PBL, för vilka kvalitetskrav som skulle bestämma utformningen av bostadsgården, hade bostadsgården en tydligare social betydelse och ett högre värde än vad den har idag. På 80-talet skedde en decentralisering och en avreglering där dessa specifika kvalitetskrav om bostadsgården försvann, de generella statliga normerna skulle ersättas med mer lokala. Ansvaret på utformningen av bostadsgårdar lades då på kommun och byggbranschen vilket lett till en blandad kvalitet av gårdarna. I en tid där förtätning är på ropet inom stadsplaneringen, har bostadsgården minskat i yta, och dess sociala värde blir inskränkt.

Det här arbetet är grundat på intervjuer, en historisk-, och en teoretisk litteraturstudie samt en fallstudie. Den historiska studien har lagt till grund för en förståelse om hur bostadsgården har utvecklats och vilka huvudfaktorer som påverkat utvecklingen av den. Den teoretiska studien går igenom olika teorier och tankar om bostadsgården och varför den är en viktig social arena och varför det ett betydande grönt stadsrum. Där ställs också olika teorier emot varandra om hur man genom utformning kan gynna den sociala kontakten på gården. Fallstudien är grundad på en bostadsgård i Malmö, där en intervju gjorts med Vi tre & trädgård som gjort ett upprustningsförslag till bostadsgården som sedan anlagts. En enkät skickades ut till de boende för att följa upp intervjuen och för att undersöka hur bostadsgården används av de boende. Uppsatsen har gått ut på att försöka skapa en större förståelse för hur bostadsgården som socialarena för boende i flerfamiljshus har sett ut då och nu, och vad som kan tänkas påverka hur boende i flerfamiljshus använder sig av sina bostadsgårdar.

Innehållsförteckning

Förord	2
Sammanfattning.....	3
1. Inledning.....	5
1.1. Syfte.....	5
1.2. Avgränsning.....	6
1.3. Material och metod	6
2. Bostadsgårdens historia ur ett socialt perspektiv	7
2.1. De ohälsosamma stenstäderna	7
2.2. Funktionalismens bostadsgårdar, 1930-1945	8
2.3. Funktionalismens bostadsgårdar, grannskapsplanering 1945-1960	8
2.4. Funktionalismens bostadsgårdar, rekordåren 1961-1975	10
2.5. Postmodernismen.....	11
3. Teorier som rör utformning av utomhusmiljöer och hur den kan påverka den sociala inverkan	12
3.1. Den sociala människan	12
3.2. Utrymmets och betydelse	12
4. Bostadsföreningen Solstrålen	14
4.1. Gården	14
4.2. Processen och tankarna kring utformningen av bostadsgården	15
4.3. Enkätsvaren	18
5. Diskussion.....	20
6. Bilagor	22
6.1. Intervjufrågor till Vi tre & trädgård.....	22
6.2. Enkätsvaren.....	22
7. Referenser.....	25

1. Inledning

Mitt intresse för bostadsgården växte när jag spenderade en sommar i ett av miljonprogrammets områden i Akalla, i nordvästra Stockholm, där jag arbetade med skötsel av bostadsgårdarna. Under perioden då jag arbetade i området började jag fundera kring hur bostadsgårdarna användes, hur de används som mötesplats och vad som möjligen kan göra bostadsgården en attraktivare plats för de boende. Det fick mig intresserad av hur man genom utformning och planering av gårdar kan påverka utemiljön på ett positivt sätt för den sociala gemenskapen mellan de boende, också hur man har planerat för bostadsgården och hur dess sociala värde har sett ut tidigare och ser ut idag.

Eva Kristensson beskriver, i sin avhandling *Rymlighetens betydelse – En undersökning om rymlighetens kontext*, att bostadsgården kan ses som en inom den moderna stadsplaneringens betydande innovationer. Som grönt stadsrum har bostadsgården en alldeles unik ställning då dess placering precis utanför huset gör att den får ett evident praktiskt värde då den har en lättillgänglighet för de boende (Kristensson 2003, s.17).

Hon menar också att bostadsgården har fyra klara roller: *bostadsnära uterum*, *lekmiljö*, *mötesplats* och *utsikt*. Kristensson belyser bostadsgården som en social arena i grannskapet, ”där människor antingen slumpartat stöter på varandra, eller mer avsiktligt går ut för att träffas”. Hon förklarar vidare att de flesta av de boende i flerbostadshus uppskattar att ha kontakt med sina medboende eftersom det skapar och ger boendet ”trygghet, trivsel och identitet” (Kristensson 2007, s.9).

Jag tycker detta belyser bostadsgårdens potential som bostadsnära uterum, och också som en mötesplats för de boende. Då gemenskap och samhörighet påverkar människors välmående på ett positivt sätt, och då många bor i lägenhet och man ofta spenderar mycket tid i sin hemmiljö är det här en plats att värna mer om.

Från och med juni, 2015 har en ny bullerlag trätt i kraft, som tillåter 60 decibel i bostäderna istället för de tidigare 55, anledningen till denna lagändring är för att underlätta byggandet och lösa bostadsbristen (Boverket, 2015). Är det här en bra lösning på bostadsbristen, då man känner till de negativa effekter på hälsan som för höga bullernivåer kan ge? Vad det kommer leda till i den bostadsnära utomhusmiljön är en inskränkning på grönyta och en försämring av gårdsytans kvalitet.

1.1. Syfte

Arbetets syfte är att undersöka hur man har betraktat bostadsgården sociala funktioner vid planering. Jag ville också undersöka hur utveckling av bostadsgården har sett ut och vilka funktioner bostadsgården har haft, har förväntats ha, och hur de faktiskt använts genom tiden, i synnerhet ur ett socialt perspektiv och vilka orsaker som kan ha påverkat utvecklingen.

Genom den här uppsatsen hoppas jag kunna få en större förståelse för vilka faktorer som påverkar hur bostadsgården används och hur man kan påverka den som social arena.

Det kommer att göras genom att försöka besvara dessa frågor:

- På vilket sätt har den sociala aspekten integrerats i planering av bostadsgården?
- Stämmer formgivarens vision av bostadsgårdens användning och funktioner överens med det faktiska användandet av den?

1.2. Avgränsning

Avgränsning sker genom att jag riktat in mig bostadsgårdens sociala funktioner under svenska förutsättningar och på grund av den utsatta tiden för arbetet har jag endast haft ett fall i fallstudien.

1.3. Material och metod

För att undersöka hur man har planerat för bostadsgården har jag gjort en litteraturstudie av gårdar ur ett historiskt perspektiv samt undersökt teorier om bostadsgården som en sociala arena för boende. Jag har också gjort en fallstudie på en bostadsgård i Malmö som har rustats upp, där jag intervjuat trädgårdsingenjörerna från Vi tre & trädgård som arbetat med bostadsgården samt gjort en enkätintervju med de boende för att följa upp hur den nya gården används.

Litteraturen till de båda delarna har jag till störst del sökt genom Primo-databasen, där jag kunnat hitta böcker och artiklar om ämnet, jag har också använt Google.se och fått tips från min handledare om relevant litteratur. För att hitta ett lämpligt fall, kontaktade jag olika trädgårdsingenjörsföretag, jag ville hitta trädgårdsingenjörer som gjort ett förslag på en bostadsgård som sedan anlagts. Jag fick då tag på Vi tre & trädgård som ritat ett upprustningsförslag på en bostadsgård i Malmö som jag bokade ett möte med för intervju. Jag kontaktade bovärden i bostadsrättsföreningen, ett möte bokades och jag fick en rundtur på bostadsgården. Enkäterna gavs först ut en gång, men då svarsantalet var lågt, gjorde jag ett återbesök av gården och pratade med de boende i bostadsrättsföreningen. Jag gjorde också en intervju med Eva Kristensson som är universitetslektor på SLU och har gjort många efterforskningar om bostadsgårdar och hur dem används.

Upplägget på arbetet börjar med en historiskdel av hur bostadsgården har planerats i Sverige, som ska visa hur bostadsgården har planrats och varför. Sedan en teoridel där olika teorier om bostadsgårdens utformning och hur den gynnar den som sociala arena tas upp och ställs emot varandra. Därefter följer fallet med intervjuen av trädgårdsingenjörerna och där enkätsvaren tas upp, dessa sätts i perspektiv med tidigare historiska- och teoretiska delar.

2. Bostadsgårdens historia ur ett socialt perspektiv

2.1. De ohälsosamma stenstäderna

Under industrialismen som först inföll i Sverige runt mitten av 1800-talet, var landet ett av Europas fattigaste länder. På landsbygden rådde skrala förhållanden för jordbrukarna, många var tvungna att emigrera från landsbygden för att söka en bättre framtid inne i städerna. En miljon av de fattiga jordbrukarna drogs till den industrialiserade staden där en redan stor trångboddhet rådde (Åström 1993, s. 30). Den liberalism som hade vuxit fram med industrialismen där rätten för enskilda människor att förvärva tomtmark hade resulterat i en negativ utveckling av stadsmiljön. Exploateringen ökade och stora hyreskaserner började byggas upp i den nyförvärvda tomtmarken i utkanten av staden. De utgjorde trånga, tråkiga och ohälsosamma livsmiljöer, där det endast i enstaka fall fanns träd och planteringar (Åström 1993, s. 33). Problemen inne i staden var stora, sjukdomsspridningen var enorm och dödligheten var hög. Den ungefärliga medellivslängden i stadsmiljön var hälften så lång än vad den var på landsbygden, vilket påvisar hur stora stadens hälsoproblem var. Under den här tiden hade det också börjat bildas en större kunskap om hur renliga förhållanden kunde motverka sjukdomsspridning och var grunden till den förändring av stadsplanering som skulle komma att ske. Växtlighet fick en större plats i stadsmiljön och användes som en av återgårderna mot den ohälsosamma stadsmiljön, att stadsgrönska fick den här rollen berodde på de idéer om naturens positiva påverkan på människors hälsa och välmående som hade vuxit fram (Kristensson, 2003 s.45-47).

Flera motreaktioner startade i samband med den växande stadsbefolkningen och de dåliga och ohälsosamma levnadsförhållandena som förekom i staden. I slutet av 1800-talet började man bygga villasamhällen på gott avstånd ifrån den trångt byggda och överbefolkade staden, som i första hand var till för de mer välbärgade medborgarna (Åström 1993, s. 33). För de mindre välbärgade i samhället påbörjades egnahemsrörelsen, där man runt 1905 kunde få hjälp av riksdagen att få egnahemslån. Det ledde till att egnahemsområden började växa fram utanför städerna som bestod av enklare villahus med eller utan tomtmark (Stockholmsläns museum).

Då man ville motverka den ohälsosamma miljön och ljus, luft och grönska skulle släppas in i stadsbilden för att bemöta den ohälsosamma, tätbebyggda och överbefolkade stadskvarteren, uppkom bostadsgården som lett fram till dagens bostadsgård. Den var då i form av en innergård slutet kring ett bostadskvarter (Kristensson 2007, s.4). Dessa gårdar var tillskillnad från de små gårdarna som funnits sedan tidigare och som endast gett plats till uthus och toaletter, tänkta som utomhusplatser att kunna vistas och vara i för de boende (Kristensson 2007, s.6).

1900-talets stadsplanering var i högsta grad en reaktion mot 1800-talets dåliga stadsmiljöförhållanden. Bostadsgården, liksom parken uppkom för att bemöta stadens stora hälsoproblem och den kan ses som en av den moderna stadsplaneringens mer betydande innovationer. Detta är en viktig aspekt att ha i åtanke för att skapa en förståelse över hur och varför 1900-talets stadsplanering såg ut som den gjorde då detta var början på den funktionalistiska våg som kom att regera över stadsplaneringen under en stor del av 1900-talet (Kristensson 2003, s.46).

2.2. Funktionalismens bostadsgårdar, 1930-1945

Stockholmsutställningen 1930 var funktionalismens första stora genomslag i Sverige och startskottet för den kommande funktionalistiska stadsbyggnadsplaneringen som kom att råda i årtionden framåt. De hygienistiska aspekterna som hade vuxit fram hade en stark förankring och var grunden i det funktionalistiska tänkandet då sol, ljus och luft skulle släppas in i stadsbilden och de slutna stadskvarteren skulle öppnas upp. Det var inte bara det hygieniska perspektivet som var viktigt i den funktionalistiska stadsplaneringen även den socialpolitiska och stadsplanestetiska aspekten sammanvävdes tillsammans och uttrycktes i boendemiljön. I och med den ökande välfärden i samhället kom den hygieniska aspekten allt eftersom att dämpas som motiv för stadens grönska, istället tog den rekreativa delen över med tiden, då inte sjukdomsspridningen längre var ett problem i stadsmiljön (Kristensson 2003, s.47).

Med de nya idéerna och åtgärderna för den hälsosamma levnadsmiljö som eftersträvades i planeringen omvandlades staden till att få en allt öppnare stadsbild, där de nya ytorna med natur och grönska kunde användas till lek och rekreation av de boende i bostadsområdet. För att bryta upp de slutna huskropparna kom en helt annan typ av hus att dominera i det nyskapade landskapet. Små lamellhus introducerades i stadsplaneringen, denna hustyp skulle släppa in ljus i bostäderna, placerade på ett lagom avstånd från varandra och med solinfall och i solvinklar för ett maximalt ljusinsläpp i bostäderna (Åström 1993, s.39)

Generellt sett hade 30-talets bostadsgårdar bara tre olika funktioner, de skulle främst ge plats åt transport för kol- och oljeintag, pisk och tork möjligheter. Den hade också ett starkt prydnadsvärde och hade inte någon påtaglig rumslig indelning av de olika funktionerna men dess praktiska krav hade stor tyngd i utformandet av gården. Planering för trafik och parkering ägnades inget särskilt stort intresse i utformningen, lektyor för barn var vid den här tiden heller inte en självklarhet på gårdarna och den sociala aspekten hade ännu inte fått det stora genomslag som det senare skulle få. Typiska drag i utformningen av gårdarna var strikthet, och vanliga inslag på gårdarna var ytor med krattat singel och en liten trädgård med prydnadsvärde. Mot gatusidan fanns det ofta en liten yta anlagd med gräs och växtlighet. Bostadsgården och dess funktioner började diskuteras allt mer under krigstiden som resulterade i en utveckling av bostadsgårdarnas användning (Persson och Persson 1995, s.27-28,44-45).

Stadslandskapet formades om allt eftersom gårdarna gavs mer utrymme och plats för grönska, där de boendes olika aktiviteter skulle få ta plats. Funktionalismen började träda in i ett nytt skede där stora gårdar med platser för barns aktiviteter som lekplatser och bollplaner och enkla parker fick rymmas i de nya förortsområdena. Landskapet blev än mer uppluckrat då bostadens begränsade yta fick det komplement i parker och lekplatser för de äldre och barnen i bostadsområdet (Kristensson 2003, s.49).

2.3. Funktionalismens bostadsgårdar, grannskapsplanering 1945-1960

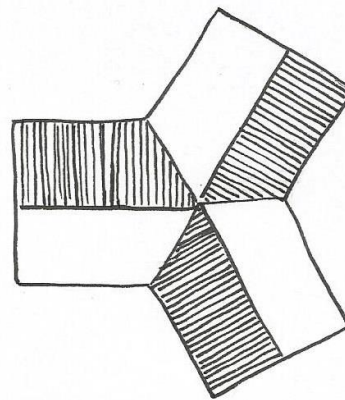
Under 1930-talet hade fokus på stadsplanering legat på de funktionella kraven men under 1940-talet började ”grannskapsenheter” och ”community centers” att diskuteras, de nya stadsplaneringsidealerna låg förutom i de funktionella även i de sociala motiven. Med en större gemenskapskänsla ville man eliminera olika sociala grupperingar i samhället, och skulle ske

genom utformning av den fysiska miljön i bostadsområdena. Den var inte utan anledning som just denna idé kom att slå igenom under krigstiden, då det fanns en stor vilja att motverka de totalitära politiska strömningarna som fanns i Europa (Funktionalismens genombrott och kris s91-92).

Grannskapsplanering var starkt influerade av Lewis Mumfords skildring av medeltidens stadsmiljö i boken "Stadskultur" och ett starkt intresse för intimitet och slutenhet i stadsbyggnaden började ta form. På den större skalan började man planera så att bostadsområdena fick ett eget centrum, skola och butiker, men här typen av bostadsområde fick dock inte den förväntade effekten som man hade hoppats på eftersom den ekonomiska, sociala och tekniska utvecklingen påverkade användningen av områdena på ett sätt som man inte räknat med (Åström 1993, s.46-47).

I planeringen av bostadsgården blir den sociala aspekten också allt tydligare i och med den ökade välfärden då också de hygieniskaaspekten av gårdsmiljön började tonas ner. Socialdemokratins framgång i Sverige, den välfärdspolitik som dominerade och den sammanhållning av samhället som blev resultatet efter andra världskrigets slut, ledde till att stora bostadssociala målsättningar avspeglades i boendemiljön. Det förväntades att bostadsgården skulle vara den plats där den gemensamhet och ansvars känsla som präglade samhället i efterkrigstiden skulle få blomstra ut. Den nya bebyggelsen uppfördes i områden där det fanns mycket grönska, i natur och skogsområden som låg utanför den äldre bebyggelsen. Gården blev en kollektiv trädgård och en mötesplats för de boende (Kristensson 2003 s.49). Den socialt inriktade stadsplaneringen med intimitet och bykänsla som man ville skapa yttrade sig i bostadsgårdsmiljön. Där främst stjärnhusen var ett utav uttrycken för den. Dess stjärnform utgjorde gårdsrum med en intimare känsla och husen grupperades i området med åtanke på att ge de mindre gårdarna en harmonisk övergång till de gemensamma parkområdena i bostadsområdet. Inom bostadsområdena utformades större och sammanhängande grönytor där aktiviteter av olika slag kunde få äga rum. De var harmoniskt, naturligt och enkelt utformade till en än så länge måttfull skala. Dessa områden höll en god kvalitet, den planeringen som gjordes av områdena med intimare gårdsrum i anslutning till större parker och trafikseparering gav ett helhetligt gott intryck och gav boende en god bostadsmiljö (Persson och Persson 1995, s.28-31).

På grund av de sociala ambitionerna som hade växt fram under 40-talet, gav det bostadsgårdarna fler funktioner och en helt annan roll än vad de tidigare haft då den nu främst avsågs till att ge utrymme för utomhusvistelse för de boende. Prägeln ändrades, den socialt betingade gården skulle användas för lek och rekreation. 30-talets funktioner fanns fortfarande kvar men tog inte lika stor plats som innan. Fina sittplatser kom att anläggas med stor omsorg, både materialet och den plats den skulle anläggas på var viktigt (Persson och Persson 1995, s. 45,48). Eftersom den centrala punkten i bostadsgården var användbarheten, dimensionerades den därefter för de funktioner den tilldelades som ansågs utgöra en god utemiljö. Bostadsgården skulle vara hyresgästernas motsvarighet till villaträdgården, och eftersom barnfamiljen stod i centrum efter kriget hade barnens behov satts i fokus i utformningen av de nya gårdarna (Kristensson 2007, s.6-7). Det resulterade då i att det blev större krav på lekutrymme i bostadsområdena. Kraven stod i att det i anknytning till bostadshusen skulle finnas lekplatser för de mindre barnen, kvartersplatser för äldre barn

Formen av ett stjärnhus ovanifrån, dessa kunde också sitta ihop i formationer i landskapet. Skiss av Julia Hedman.

skulle finnas inom högst 150 meters avstånd, även bollplaner och lekplatser skulle finnas inom ett avstånd på 400 meter från husen (Åström 1993 s.51).

Den bostadsnära utemiljön började ändra sin karaktär i slutet av 50-talet, det modultänkande som präglade grannskapsplaneringen började också synas på gårdarna. De olika aktivitetsytor som fanns på gårdarna började gränsas av med buskage och staket, den flexibilitet som hade rått innan minskade och det blev en försämring av rumsligheten (Persson och Persson 1995, s.50-51). Fram till mitten av 50-talet präglades skalan i bostadsområdena fortfarande av måttfullhet, vilket kom att ändras då byggbranschen gick från ett mer hantverksmässigt utförande till industri. Både hus och gårdsmiljö blev produktionsanpassat vilket gjorde att de förlorade sin forna detaljrikedom och istället fick ett bistrare uttryck och ofta dominerades av överdimensionerade lektyr (Persson och Persson 1995, s.31).

2.4. Funktionalismens bostadsgårdar, rekordåren 1961-1975

Bostadsbyggandet under 1950 talet hade svalnat, med en kraftig inflyttning till de större städerna och en växande befolkning i landet ledde det till att det blev en stor efterfrågan av bostäder i de större städerna. 1965 beslöt riksdagen att 1 000 000 nya bostäder skulle byggas under tio år för att lösa den bostadsbristen som rådde i landet. Bostadsbyggandet hade industrialiserats, något som var en förutsättning för byggandet av bostäderna i miljonprogrammet då det gjorde så att kostnaderna minskade och arbetet effektiviserades. Den hänsyn man hade tagit till solinsläpp och soltimmar i planeringen försvann och resulterade i enformig arkitektur och tråkiga grönområden i en större skala än tidigare. Den gemenskapsprägel som genomsyrat den funktionalistiska stadsplaneringen tidigare var längre inte lika påtaglig i boendemiljön (Åström 1993 s.92-94). Bostadsgården under rekordåren fick genom den utformning, krav på mindre skötsel och en avsaknad av intima gårdsrum ett bistrare uttryck och en mindre privat känsla än vad som egentligen hade avsetts för den (Reiter, Movium bulletin nr 2, 2007). De hus som främst byggdes under miljonprogrammet var lamellhus i olika skala och det var inte enbart stora skivhus, 25 % av husen som byggdes under den här tiden var småhus och den vanligaste varianten av lamellhus var de i 3 våningar. Det dåliga ryktet som miljonprogrammet tilldelats är inte helt rättvis. Med tanke på den bostadsbrist och trångboddhet som rådde, löste miljonprogrammet många av dessa problem och tillät människor att flytta in i nya moderna lägenheter (Kristensson 2015-05-04). Många av de nya bostäderna som byggdes under den här perioden kom att ersätta bostäder som hade en mycket låg standard, de saknade ofta både badrum och centralvärme och för många människor blev de nya lägenheterna en upplyftande förändring (Formas 2012, s.34-35).

Det finns också exempel på bra bostadsområden som byggdes under rekordåren. Brittgården i Tibro som ritades av arkitekten Ralph Erskine och byggdes under åren 1959-69, området består av blandad bebyggelse med sociala ambitioner. Detta märks bland annat i de fyravåningshus som omgärdar bostadsområdet, husen ritades med loftgångar för att de boende ska kunna mötas på väg ut och in från bostaden på ett naturligt sätt. I området finns också atriumhus med luckor som den boende kan välja att dra upp eller för och själv välja vilken utsträckning av kontakt den vill ha (Inredia).

2.5. Postmodernismen

Efter miljonprogramsbygget förändras synen på funktionalismens idéer, då de bättre hygieniska förhållandena med sol, ljus och luft hade uppnåtts. Det som här näst eftersträvas blir en mer komplex stadsbild med olika typer av hus och upplåtelseformer och vad som ansågs vara trevligare och varierande utemiljöer där verksamheter och boende blandas samman (Åström 1993 s.125). Det nya vurmandet för stadsmässighet, med högre täthet som startade under 70-talet var en reaktion mot den öppenhet och storskalighet i byggandet som hade utvecklats under 60-talet (Kristensson 2003 s.36). Rymligheten som hade förekommit i den tidigare stadsplaneringen hade ifrågasatts i slutet av 1970-talet. Då bostadsbristen inte längre var ett problem ville man utveckla den befintliga staden med komplettering och förtätning och en helt annan syn på stadsplaneringen börjar ta form efter rekordårens byggen. Det stora utrymme som funktionalismen gav bostadsgården började istället ses som ett problem för hur man ville utveckla staden och de tidigare krav på de kvaliteter som ställts för bostadsgården ansågs vara för höga (Kristensson, 2007 s.7). Historiska stadsbyggnadsideal var inspiration och förebild för den nya stadsplaneringen. De gränser mellan vad som var privat och vad som var offentligt som inte hade varit så tydliga, blir allt skarpare i bostadsmiljön. På 80-talet börjar slutna kvartersbebyggelse bli allt mer vanligt och det är nu som postmodernismen börjar ta fart på riktigt i den svenska stadsplaneringen (Åström 1993 s.140).

I Planbyggnadslagen hade det funnits uttryckliga rekommendationer för utformning av flerbostadshusens utemiljö, där det i de tillhörande tillämpningsanvisningarna beskrev mer ingående om hur dessa rekommendationer skulle tolkas och hur utformningen skulle se ut. Då det 1987 trädde i kraft en ny plan- och byggnadslag upphörde det gamla reglementet, där de krav som funnit om friyta på tomtmark kasserades. Boverkets Nybyggnadsregler ersatte de tidigare tillämpningsanvisningarna och där fanns det bara krav på tillgänglighet och säkerhetsfrågor för den bostadsnära utomhusmiljön (Kristensson 2003 s.52). Dessa ändringar gjorde att det uppstod en oro då man trodde det skulle bli svårare att försvara standarden för bostadsgårdarna (Kristensson 2007, s.7,9). Bestämmelser om bostadsmiljön har lagts på kommun och byggbranschen vilket lett till en stor spridning av mer exklusiva områden där man kostat på den bostadsnära miljön, och i kontrast till det finns det de motsatta exemplen med områden med väldigt begränsade utemiljöer (Kristensson 2015-05-04).

Förtätningen ledde till att 90-talets bostadsområden generellt sett har en dubbelt så hög bebyggelsetäthet, i jämförelse med miljonprogramsgårdarna (Kristensson 2007, s.7,9). Men idag finns det också exempel på bostadsområden där man har valt att satsa på grönska och utrymme, till dessa kan man räkna Hammarbysjöstad i Stockholm och Bo01 i Västra hamnen i Malmö. I Västra hamnen satsade man på att öka den sociala mångfalden genom olika upplåtelseformer av bostäderna med både hyresrättslägenheter och bostadsrättslägenheter. I området finns det också 197 studentbostäder som man räknar ska öka den sociala mångfalden i området. Det har också satsats på Västra Hamnen som ett offentligt rum då man velat få området till ett populärt utflyktsmål, vilket blivit en lyckad satsning. Men det finns kritik som riktats för vilka som Västra Hamnen var tänkt, då priserna på hyran ligger högt och lägenhetspriserna också är dyra, kan det tillsynes verka som att området är till för de människor som är mer bemedlade. Förutom de tänkta sociala satsningarna har Västra hamnen ett tydligt hållbarhetsperspektiv (Persson 2005, s.73-75).

3. *Teorier som rör utformning av utomhusmiljöer och hur den kan påverka den sociala inverkan*

“The more residents are outdoors, the more often they meet and the more greetings are exchanged and conversations develop” (Gehl 2010, s.53)

3.1. *Den sociala människan*

I avhandlingen *Ute i staden: en studie av människor och miljöer* beskriver Ulla Berglund hur det mänskliga välbefinnandet kan påverkas genom sociala kontakter i dess närmiljö. Gemenskap, social förankring och trygghet skapas där det finns möjlighet för grannar att samarbeta och kommunicera med varandra (Berglund 1992, s.10-11). Även Patrik Grahn menar att människan är en social varelse där bostadsgården är den plats där uttryck för den sociala samlevnaden ska kunna ta plats. Han menar att gården är en socialsfär och att i grannskapet och bostadsgården är där mer eller mindre spontana kontakter skapas boende emellan (Grahn 1986, s.42-43). Vidare beskriver han att det bostadsnära grönområdet bör ses som en ”självklar del av hemmiljön” där människor fritt ska kunna vistas för diverse olika aktiviteter som vila, rekreation och andra sociala aktiviteter där man kan söka den kontakt med sina grannar som man känner för (Grahn 1986, s.56). En god bostadsmiljö där de här sociala kontakterna tillåts uppstå, kan därför ses som något som är en bra grund för ett öka det mänskliga välbefinnandet och något som ökar gemenskapen bland de boende.

3.2. *Utrymmets betydelse*

Arkitekten Jan Gehl menar att en överdimensionerad yta innebär att det blir ett större avstånd mellan människor, vilket skulle resultera i att de blir mindre benägna att komma i kontakt med varandra (Gehl 2010 s.91). Han kritiserar också det funktionalistiska stadsplanerandet, med stora gårdsutrymmen mellan husen som han menar gjorde att människor kom längre ifrån varandra och utgjorde ett hinder för kontakt människor emellan (Gehl 2010, s.46). Eva Kristensson som forskat i området om utrymmets betydelse för bostadsgårdens användning menar däremot att det krävs för att relationer ska kunna utvecklas och för att sociala aktiviteter ska kunna få ta plats, att bostadsgården är tillräckligt rymlig så som de funktionalistiska bostadsgårdarna var. Hon påpekar att många av dagens bostadsgårdar har en alldeles för liten yta, utformningen ger inga möjligheter till att dessa aktiviteter ska kunna få ta plats och menar att det inte är storleken i sig som är problemet med för stora gårdar, det är hur de formges och tillåter olika typer av aktiviteter som gör bostadsgården användbar och meningsfull. Kristensson menar också att en för liten yta kan hämma användandet av gården då det kan upplevas påträngande att umgås så nära inpå sina grannar om en djupare kontakt inte har uppstått (Kristensson 2003, s.75). Grahn bedyrar

också utrymmets betydelse för gröna miljöer i tillgång till bostaden i den allt mer förtätade staden, eftersom grönområden har en positiv verkan på hälsan och ger ett rekreativt värde för de boende som också ökar ju större bostadsgården och grönområdet är (Sundin 2012, Tidskriften Landskap nr 14). Dessa aspekter är något som Gehl inte hänvisar till i sina teorier, jag tror liksom Kristensson att utrymme har betydelse för hur man ska kunna använda gården, inte bara för dess sociala värde också då det rekreativa värdet av gården är viktigt. Bostadsgårdens utrymme är en viktig förutsättning för att bostadsgården ska kunna användas, men Gehl har en poäng med att ett för stort avstånd gör att den sociala kontakten minskar men genom att planera intimare gårdsrum i anslutning till entréer där människor kan mötas och sociala gemenskap kan uppstå också ska kompletteras med större grönytor i anslutning till gården för andra typer av aktiviteter och där de rekreativa värdena kan tillgodoses.

Kristensson menar att bostadsgården idag är en underskattad resurs för då den ut ett socialt perspektiv kan ha stor betydelse för att boende ska känna trivsel vilket bidrar till att bostadsområdet upplevs tryggt och stabilt (Kristensson 2007, s.40) En betydande faktor för att bostadens utemiljö ska kännas välkomnande är att ge den meningsfullt innehåll (Eva Kristensson 2015-05-04). Dess utformning har alltså stor inverkan på hur den används och för att sociala situationer ska kunna uppstå.

För att underlätta att sociala kontakter uppstår kan man som Herbert J. Gans skriver i *Planning social life: Friendship and Neighbor Relations in Suburban Communities*, skapa utrymmen där människor ges större chans att stöta på varandra, och där kan då sociala situationer uppstå. Exempel på det kan vara att man genom utformning av gårdsrummen genom husens utformning och dess placering påverka hur människor rör sig, det kan till exempel gälla hur entréerna är placerade. Då entréer är placerade mot varandra är den synliga kontakten är oundviklig, även rörelsemönster i området är en viktig socialaspekt som kan beaktas i utformningen (Gans 1961). Även Grahn hävdar en viss intimitet i gårdsutrymmet då det ger en ökad gruppsamhörighet, hemkänsla och en socialkontroll vilket ska uppnås genom att byggnader, vägar och växtlighet ska visa vad som är bostadsgård och vad som är offentligmark. Intimitet och stort utrymme behöver inte utesluta varandra, man kan skapa en intimare gårdsmiljö, och det som Grahn påpekar närmast husen, där möts de boende och kan skapa den granngemenskap samtidigt som att det finns större grönområden i närheten av husen, liksom de funktionalistiska gårdarna var utformade.

4. Bostadsföreningen Solstrålen

Fallstudien gjordes på en bostadsgård i centrala Malmö som nyligen blivit upprustad utifrån ett förslag som trädgårdsingenjörsföretaget Vi tre & trädgård ritat. Undersökningen gick ut på att genom en intervju med dem, ta reda på deras tankar om hur bostadsgården skulle komma att användas och även om de anser att utformningen påverkat bostadsområden som mötesplats för de boende och vilka andra faktorer som skulle tänkas kunna påverka användandet av bostadsgården.

Bild: News Oresund omgjord av Julia Hedman

En enkät skickades ut till de boende inom bostadsrättsföreningen för att undersöka hur de boende upplever sin bostadsgård och hur de använder den efter att upprustningen skett. Intresset för att svara på enkäten var låg bland de boende, av drygt 166 enkäter som delades ut, samlades endast 9 enkäter in.

4.1. Gården

Bostadsgården i fallet tillhör bostadsrättsföreningen Solstrålen, gården är en stor sluten innergård. Husen runt gården är lamellhus i 4 våningar som byggdes 1970-71 och tillhör miljonprogramsbygget. Innergården är byggt på bjälklag ovanför ett garage. Planerna på att rusta upp bostadsgården skedde i samband med att de då befintliga trädens rötter skadat tätskiktet och orsakat läckage.

Annica och Cecilia från Vi

Ritning: Vi tre och trädgård omgjord till karta av Julia Hedman

tre & trädgård fick uppdraget genom fastighetsförvaltarna Bredablick 2011 och utförandet av förslaget skedde 2013.

4.2. Processen och tankarna kring utformningen av bostadsgården

När trädgårdsingenjörerna Annica och Cecilia från Vi tre & trädgård fick uppdraget att göra om bostadsgården för bostadsrättsföreningen Solstrålen, var det genom kontakt med fastighetsförvaltaren Bredablick som förvaltade innergården. Deras första uppdrag var att göra en turboträdgård, en snabbtjänst där sammanlagt tre timmar läggs ner på att besöka, rita och presentera ett förslag för sin uppdragsgivare. I detta skede hade trädgårdsingenjörerna ingen kontakt med de boende, det skedde genom fastighetsförvaltaren som förmedla de boendes önskemål angående bostadsgården. Något som blev svårt och knepigt och ledde till att det blev många missförstånd på vägen. Cecilia i Vi tre och trädgård arbetar ofta inte på det sättet och anser att det var ett svårt sätt för både dem och förvaltaren att arbeta på, eftersom de bygger mycket av deras arbete på att själva träffa och lyssna in och skapa en bild av vem kunden är.

Det första förslaget som de utformade utgick de delvis från det fastighetsförvaltaren hade förmedlat och utgick från vad de själva skulle vilja ha med i en bostadsgård och de ville skapa en identitet för bostadsgården som de boende kunde relatera till och känna var deras, vilket också skulle skapa en större gemenskapskänsla. Ett stort centralt torg, en plats att samlas på, för gemensamma fester eller för att placera julgranen på, skulle placeras på gården och gångar från var och en utav portarna vilket skulle symbolisera solen och dess strålar. En fyndighet som skulle koppla samman namnet på bostadsföreningen och gården och ge den en starkare identitet.

Detta förslag förverkligades inte, istället fick de mer tid att utveckla sina idéer och samverka i större utsträckning med de boende. En enkät hade skickats ut till de boende men bara ett fåtal av dem var intresserade av att svara på enkäten om önskemål av den nya gården. Annica och Cecilia deltog i möten med de boende och jobbade ihop sig i grupper för att kunna skapa sig en bild av vad de boende vill ha på sin bostadsgård. Allt eftersom tiden gick ökade intresset för upprustningen av bostadsgården, och fler av de boende började delta och engagera sig i den nya gården. Till sist utformades en ny ritning av de nya önskemål som de fått ta del av, den nya gården vara inspirerad av Burle Marx Copacabana där olika aktiviteter också skulle få plats.

Gården fick en grillplats, ett pingisbord, sittplatser, en hängmatt och en gunga till barnen. De tycker att det är en svår process att utforma bostadsgårdar, och många viljor som måste tas i hänsyn och sammanbindas på ett harmoniskt sätt. Det måste bli en inbjudande miljö som alla de boende ska kunna finna en plats att vara på. Gårdens olika delar ska ge olika rumsligheter så att de boende inte behöver delta i pågående aktiviteter om de inte vill, men för att skapa en

VI TRE & TRÄDGÅRD

Logga: Vi tre & trädgård.

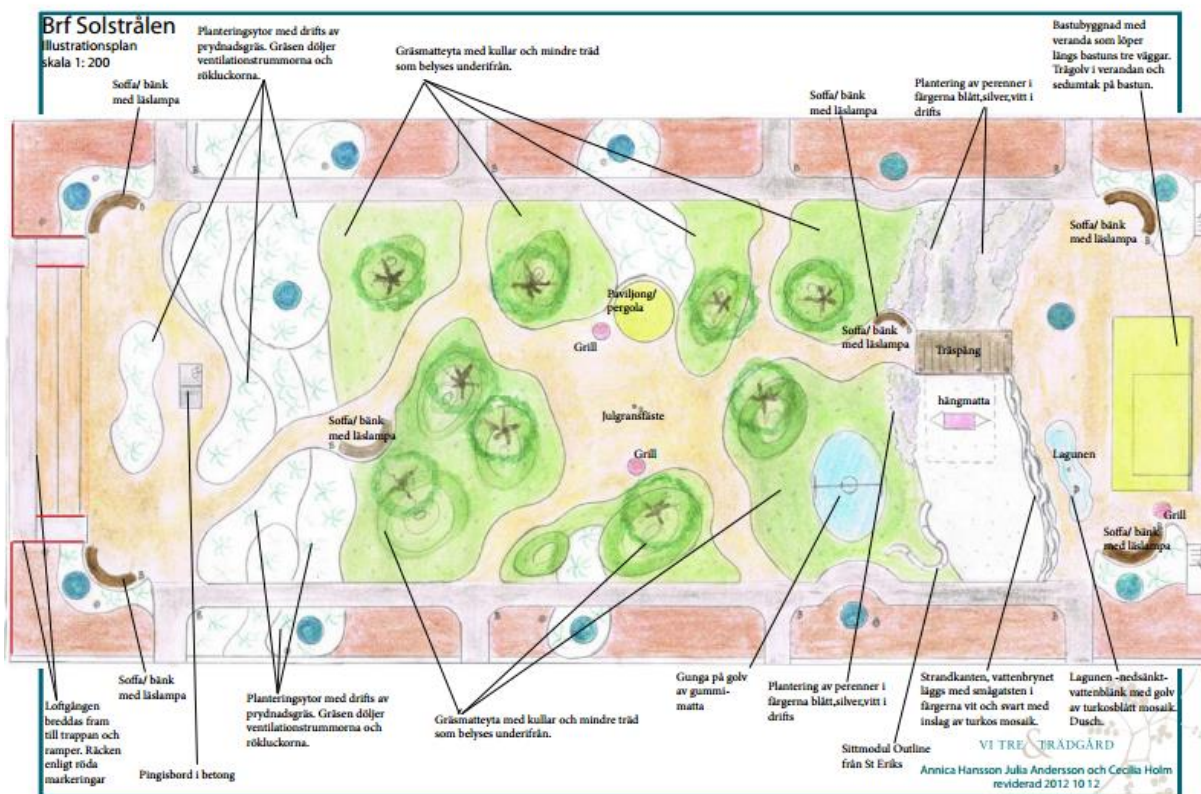
Företag startades 2008 av trädgårdsingenjörerna Cecilia Holm, 47, och Annica Hansson, 49, och Julia Andersson. De tog sin trädgårdsingenjörsexamen 2008 på SLU, Alnarp, och hade börjat ta uppdrag under utbildningen och startade företaget direkt efter examen och har sedan dess arbetat med att rita både trädgårdar och bostadsgårdar. Deras mest populära tjänst är turbotjänsten, vilket innebär att de spenderar 3 timmar på platsen, då de lyssnar på önskemål, ritar ett förslag och presenterat den för kunden.

helhet används växtmaterialet för att knyta samman de olika rumsligheterna på gården.

De ser bostadsgården som en plats där boende ska kunna möta sina grannar, men de menar också att det inte är helt självklart då det är en stor insyn på gården och man kan känna sig uttittad. Gården har sina begräsningar i utformningen då den är byggd på bjälklag inte kan ha högre träd som skyddar från insyn, men det finns några små träd på gården som ännu inte hunnit växa till sig men som med åren kommer ge bättre insynsskydd och då kanske gör gården ännu mer inbjudande.

Gårdens slutenhet tror de bidrar till en större gemenskap bland de boende, då miljön får då de boende att känna att det är deras egen gård. Det finns en positiv känsla i att ingen annan kan komma in, det blir en trygghetsfaktor samtidig som den känns mer privat trots att den är de boendes gemensamma gård tror dem. De tror också att det för barnfamiljer är speciellt positivt, då föräldrarna släpper ut sina barn inte behöver oroa sig för att barnen kan springa iväg.

Ritning på bostadsgården av Vi tre & trädgård.

Men det är inte bara barnfamiljerna som ska lockas ut, de är de självklara användarna av gården säger de. De tror att det inte är en lika stor självklarhet för boende utan barn att gå ut och sätta sig med kaffe efter jobbet, att det kan vara bekvämare att sitta hemma. De påpekar att den boende kanske måste få uppleva att man ska kunna vara på gården enskilt utan att bli störd av någon annan, för att de ska känna sig bekväma med att använda den. De tror att också att det finns en vilja bland boende att ha en gemensam plats att träffa varandra och umgås på, och reflekterar över hur de själva tycker det är trevligt att gå ut och sätta sig för att träffa sina grannar. Så de finns nog de boende som går ut på gården just för att de tror att andra av de grannar som de känner också ska gå ut och till exempel ta en flaska vin. Det stora torget ska vara den magnet som drar ut de boende till den öppna ytan för gemenskap, där ska boende kunna gå ut och sätta sig tillsammans med de andra, till fest eller till vardags. De belyser också vikten av den utsikt som finns utanför våra fönster. Förutom de positiva sociala

aspekterna som gården medför, tycker de också det är viktigt att ha något vackert att kolla ut på från sitt fönster, som ett ”smycke” som man kan titta på.

De tror att det finns olika faktorer som gör att gården används som att det finns tillgång till utemöbler året runt så att det bara är att gå ut och sätta sig om solen tittar fram på vintern. Ljussättningen är också en viktig del, att det blir upplyst på ett behagligt på ett inbjudande sätt. Det är trivselfaktorerna som de tycker är viktiga för att gården ska kännas inbjudande, det ska vara som om att en del av bostaden har flyttats ut på gården. Skötseln är en annan viktig faktor för trivselen, vilket de tycker är viktigt att kunna förmedla till fastighetsskötarna. Om gården inte sköts och förlorar sin ombonade känsla och välskötthet så minskar intresset för den. ”En vacker plats som människor bryr sig om, där vill man vara och vistas”.

Deras ambitioner med gården var många, de ville skapa mer trivselfaktorer i gården. Ett lusthus och andra rejälare material hade planerats in men som inte blev av i utförandet, sådana attiraljer kan vara avgörande för hur trivselen på gården upplevs menar de men budget ledde till kompromisser och det ledde till att delar av förslaget fick ändras.

Förebild. FOTO: Vi tre & trädgård

Efterbild. FOTO: Vi tre & trädgård

4.3. Enkätsvaren

I den enkät som skickades ut till de boende fick jag bara tillbaka 9 svar. Det är alldeles för få enkätersvar för att kunna göra några antaganden och dra några slutsatser utifrån hur de boende upplever sin nya gård. Av de svar jag fick har jag valt några svar som jag tänker ta upp och återkoppla till den intervju med Vi tre & trädgård samt tidigare teorier, men jag tycker det är viktigt att påpeka att svaren inte är grundat på ett tillförlitligt material av hur de boende i bnf Solstålen upplever och vad de anser om sin bostadsgård.

Kristensson menar som tidigare sagt att bostadsgården är en viktig plats för boende i flerbostadshus där de boende kan knyta kontakter, ha tillgång till ett grönt rum som är knutet till bostaden, användas som en lekmiljö och som utsikt utanför fönstret. Av de som svarat upplever 2 av 9 att bostadsgården delvis är viktig plats för dem, 4 av 9 tycker den är viktig och 3 av nio tycker den är mycket viktig, där 6 av 9 svarade att vad som var viktigt för dem med bostadsgården främst var att ha tillgång till ett grönområde, ingen svarade att det var för att kunna möta sina grannar. Som Kristensson beskriver det har grannskapet olika betydelse för de boende där vissa gillar att ha mycket kontakt med de boende medan andra nöjer sig med att hälsa. Alla människor har olika stort behov av att vara sociala med sina medmänniskor, vilket gör bostadsgården till en utmärkt plats då man själv kan välja i vilken utsträckning man vill umgås med de andra. I enkäten svarade 5 av 9 att de bara hälsar på sina grannar, 2 av 9 menar att de brukar prata med vissa av sina grannar och 2 av 9 anser att de har god kontakt med sina grannar och vet vilka de flesta är. Men vad de sedan anser om hur viktigt det är med gemenskapen i området svarar 2 av 9 att de inte alls tycker att det är viktigt, medan 3 av 9 tycker att den är delvis viktig, 2 av 9 ganska viktig och 2 av 9 tycker att den är viktig.

Något som kan kopplas till den intimitetskänsla som Grahn förespråkade som tas upp i teoridelen, är till det som Cecilia och Annika från Vi tre & trädgård pratade om under intervjuen som den identitet och att få känna att det är deras egen gård som var en viktig del i de boendes trivsel är den slutenhet bostadsgården har. I enkäten svarade 3 av 9 att det är bra att bostadsgården är helt sluten medan 6 av 9 tycker det är väldigt bra. En av de boende skrev i kommentarsfältet att "Extern tillgång är utesluten". Mer avskilda delar på gården där de boende skulle kunna få viss lugn och ro, anser 4 av 9 att det hade varit bra, vilket också Annica och Cecilia nämner att de boende kanske måste känna att de ska få vistas enskilt på gården innan de söker kontakt med andra, 4 av 9 anser däremot att det hade varit onödigt med avskilda platser då gården. Den insyn som Annica och Cecilia nämner i intervjuen och som de anser är ett problem på bostadsgården, nämns också av två av de boende i kommentarsfältet. Vissa av de boende kanske upplever insynen som ett problem och därför inte känner sig bekväma med att kunna vistas på gården, vilket påverkar den sociala sfären i gårdsrummet. Som Kristensson och Gehl är ense över är att sociala möten uppstår då människor kan och vill träffas, minskar det chansen till att det sker

Hur vida det har skett en förändring av användningen av bostadsgården är svår att säga enligt svaren i enkäten har 3 av 9 har upplevt att användningen har förändrats i viss mån, 4 av 9 upplever att användningen har förändrats mycket sedan den gjordes om. Hur de boende anser sig ha använt gården innan den rustades upp och hur de använder den nu, svarade 4 av 9 att de använde gården mest för att göra sådana aktiviteter som är nödvändiga medan 1 av 9 endast använder gården för nödvändiga aktiviteter. I intervjun menar trädgårdsingenjörerna att bostadsgården har fått en förändrad användning och att de boende vistas där ute mer sedan den blivit upprustad och som de säger: "en plats som är vacker och ombonad där vill man vistas".

5. Diskussion

Syftet med det här kandidatarbetet var att undersöka på vilket sätt och i vilken uträkning den sociala aspekten av bostadsgården har integrerats inom den svenska stadsplaneringen samt också att skapa en förståelse för hur den vision av användningen av bostadsgården stämmer överens med hur bostadsgården använts i praktiken och vilka faktorer som påverkat utslaget.

De frågor jag ville försöka besvara var:

- På vilket sätt har den sociala aspekten integrerats i planeringen av bostadsgården?
- Stämmer formgivarens vision av bostadsgårdens användning och funktioner överens med det faktiska användandet av den?

På grund av det låga svarsantal av enkäten i fallstudien har inga generella slutsatser kunnat dras av hur de boende upplever och använder sig av sin gård. Jag förlitade mig på att en enkät var ett bra sätt att kunna få svar på mina frågor, men i och med att intresset för att svara på enkäter var lågt hade jag idag valt ett annat sätt att göra intervjuen med de boende på. Jag hade istället gjort en promenadintervju eller en samlad gruppintervju på gården tillsammans med några av de boende, det hade också varit bättre i och med att det inspirerar till bättre svar då man befinner sig i den miljö som man undersöker.

I den historiska studien har jag fått en ökad förståelse för hur man har planerat för bostadsgården som en mötesplats, vilken har varierat och haft olika betydelse genom åren beroende på vilken prioritering bostadsfrågan har haft, vilka intentioner man har haft för bostadsgården och de stadsplanemässiga lösningarna man har valt att göra. 1930-talets bostadsgårdar var främst till för de hälsosamma effekter den gav. Sol, ljus och luft skulle släppas in i bostäderna, gårdarna präglades av ett starkt prydnadsvärde och bostadsgårdens utformning och funktioner gav inte de sociala möjligheterna att få kunna ta plats. Det fanns sällan någon stans att sitta, eller plats för barns lek. Funktionalismens främsta syfte var i det här stadiet att råda bot på den dåliga och ohälsosamma stadsmiljön, då den tätastadsbyggnaden påverkade människors liv negativt. På 40-, 50-talen skedde en förändring i bostadsfrågan, då välfärdssamhället blomstrade och de bostadssociala frågorna var högt prioriterade hade också bostadsgården ett högt socialt värde. Aktiviteter i det bostadsnära utrymmet tilläts ta plats och bostadsgården fick fler funktioner än vad den hade tidigare. Det här tyder också på det Kristensson menar med att ge bostadsgården utrymme ger den fler möjligheter till olika typer av aktiviteter och att sociala kontakter kan uppstå i en bredare utsträckning, för hur ska sociala möten och andra aktiviteter kunna uppstå när ytan är begränsad och inte rymmer plats för mer än att gå in och ut från hemmet?

När byggbranschen industrialiserades under 60-talets rekordår, tappade bostadsmiljön sin ombonade känsla, och kanske därmed också den välkomnande känsla som den behöver för att kunna locka ut boende att använda gårdarna, den hårda kritik som uppstod kanske inte var helt rättfärdigad. I stadsplaneringen såg man att lösningen på vad man ansåg vara överdimensionerade gårdar var en förtätning av stadsbilden. Det här ledde till att bostadsgårdens totala yta minskade. Jag tror liksom Kristensson att det är viktigt att diskutera bostadsgården utrymme, att en stor gård som de i miljonprogrammen inte behöver vara ödslig och oinbjudande, det är hur man utformar och vad man gör med ytan som ger den ett värde. Gehl har nog delvis rätt i att kontakt uppstår där man möter andra människor, men om dessa kontakter inte tilläts plats att utvecklas på, inte blir så starka som de skulle kunna bli. De funktionalistiska gårdarna verkar vara de som gynnat den sociala samvaron på bästa sätt, med intimare gårdsrum för att skapa gemenskap grannar emellan och större grönområden där aktiviteter kan få ta plats. Det finns ju förutom de positiva effekterna av gemenskap i

grannskapet också andra positiva aspekter med bostadsnära grönområden då de enligt forskning har hälsofrämjande egenskaper.

Gehl nämner att dagens teknik har lett oss till att bli mer socialt passiva, istället för att gå ut på gården eller på stan så är man bekväm och stannar hemma och kollar på tv, sitter vid datorn eller kommunicerar genom sociala medier (Gehl 2010 s.49). Dagens människa har andra prioriteringar i livet och umgås med andra människor på ett helt annat sätt än vad som gjordes på 40-50-talen, då kärnfamiljen var stark och kvinnor ofta stannade hemma och tog hand om hemmet och mer aktivt använde gårdens funktioner. Därför tror jag heller inte att man kan återskapa bostadsgråden utan att integrera det sätt som människor idag lever på i planerandet av bostadsmiljön. Kanske skulle man kunna göra bostadsgården och utemiljöerna attraktivare på ett liknande sätt som de gjort i Västra Hamnen, i Malmö? Där har man försökt locka stadens befolkning med olika aktiviteter och där finns bland annat "ljudgropen" där musik strömmar från "gropens" väggar, och detta är bland unga ett populärt ställe att vistas på. Genom att ta ut tekniken i utomhusmiljön och därmed inte gå miste om de värden som den medför.

I juni började en ny lag angående bullernivåer i nya bostäder gälla. Som bot på dagens bostadsbrist kommer man tillåta 60 decibel istället för de tidigare 55, något som kommer få negativa konsekvenser för bostadsmiljön och inskränker på dess många olika värden. Från funktionalismens sätt att tänka och den trafikseparering man gjorde är det här beslutet raka motsatsen och en tråkig utveckling av boendemiljön som en gång varit högt prioriterad.

6. Bilagor

6.1. Intervjufrågor till Vi tre & trädgård

1. Vad tror ni utgör en bra bostadsgård?
2. Vad gör bostadsgården till en viktig plats för flerbostadshus?
3. Vad tänker ni om bostadsgården som mötesplats för de boende?
4. Har form, växtval och rumslighet betydelse för hur bostadsgården används?
5. Vilka önskemål fick ni av de boende?
6. Hur tänkte ni kring den sociala aspekten när ni utformade bostadsgården? Hur integrerades den?
7. Vilken betydelse tror ni det har att bostadsgården är sluten, hur påverkar det platsen?
8. Vilken betydelse tror ni att husens placering, entréernas placering och höjd på husen har för innergården?
9. Fick de boende vara delaktiga i utformandet av gården? Hur mycket? Tycker ni det är viktigt att brukarna får vara delaktiga?
10. Tror ni att gemenskapen mellan de boende gynnas av bostadsgården?
11. Vilka funktioner var viktiga att ha med? Hur tänkte ni kring placering av dem, avskilda/sammanhängande ytor?
12. Hur tänkte ni kring växtval?
13. Fanns det några svårigheter/begränsningar i arbetet?
14. Blev resultatet av gården som ni väntat er?
15. Vad har ni för tankar om er vision/förväntade användning av bostadsgården och den faktiska användningen av gården?
16. Vilka faktorer tror ni påverkar användandet?

6.2. Enkätsvaren

Vad tycker du är viktigt med en bostadsgård?

- ( ) Att man kan träffa sina grannar
- (6) Att ha tillgång till ett grönområde för rekreation
- (1) Att kunna vara aktiv, plats för lek, sportaktiviteter etc.
- (2) Att den ger ökat värde till lägenheten
- ( ) Jag tycker inte det finns något som är viktigt med bostadsgårdar
- ( ) Annat.....

Hur viktig tycker du att din bostadsgård är?

- ( ) Inte alls
- (2) Delvis

- (4) Den är viktig
- (3) Den är mycket viktig
- ( ) Annat.....

Har du god kontakt med dina grannar?

- (2) Ja, jag vet vilka de flesta är i bostadsområdet
- (2) Jag brukar prata med vissa av mina grannar
- (5) Nja, brukar inte prata med mina grannar men jag hälsar på dem om jag träffar dem
- ( ) Nej, inte alls
- ( ) Annat.....

Tycker du det är viktigt att vara social/ha gemenskap med de andra boende?

- (2) Nej, inte alls
- (3) Ja, delvis
- (2) Ja, ganska viktigt
- (2) Ja, det är viktigt
- ( ) Annat.....

Kommentar:

Vad tyckte du om att bostadsgården är sluten (att bara ni boende har tillgång till den)?

- ( ) Dålig
- ( ) Helt okej
- (3) Bra
- (6) Veldig bra
- ( ) Annat.....

Kommentar: x: extern tillgång utesluten!

Vad skulle du tycka om mer avskilda delar på bostadsgården?

- (4) Det hade varit ganska bra eftersom man inte vill behöva träffa sina grannar hela tiden
- (1) Det hade varit bra eftersom jag inte vill umgås med mina grannar
- (4) Det hade varit onödigt, bostadsgården är en gemensam plats
- ( ) Annat.....

Har du upplevt en förändrad användning av bostadsgården sedan den gjordes om?

- ( ) Den har inte förändrats
- (3) Den har förändrats i viss mån
- ( ) Den har förändrats
- (4) Den har förändrats mycket sedan den gjordes om
- (1) Bodde inte här innan bostadsgården gjordes om

En svarande kryssade inte för något svarsalternativ med skrev en kommentar i kommentarsfältet "vet ej"

Hur använde du gården innan den gjordes om?

- (3) Jag använde gården för rekreation
- (1) Jag använde gården för att kunna träffa mina grannar
- (1) Jag använde gården för aktiviteter, som lek, sportaktiviteter etc.
- (4) Jag använde den bara när jag behöver t ex för att ta ut min cykel, slänga sopor etc.
- (1) Bodde inte här innan bostadsgården gjordes om
- ( ) Annat.....

En av de svarande kryssade för två svarsalternativ, "Jag använde gården för rekreation", samt "Jag använde den för aktiviteter, som lek, sportaktiviteter etc."

Kommentarer:

Hur använder du bostadsgården nu?

- (4) Jag använder gården för rekreation
- (1) Jag använder gården för att kunna träffa mina grannar
- (2) Jag använder den bara när jag behöver t ex för att ta ut min cykel, slänga sopor etc.
- (1) Jag använde den bara när jag behöver t ex för att ta ut min cykel, slänga sopor etc.
- ( ) Annat.....

Två av de svarande kryssade inte för något svarsalternativ, men kommenterade i kommentarsfältet

Kommentarer: x: ibland, x: aldrig eller sällan.

7. Referenser

- BERGLUND, ULLA & JERGEY, ULLA (1998):
Stadsrum Människorum – att planera för livet mellan husen.
Rapport T8:1998, Stockholm. Byggforskningsrådet.
- BOVERKET (2015):
Regler om buller.
<http://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/sa-planeras-sverige/halsa-och-klimat-i-samhallsplaneringen/buller-beror-manga/buller-i-planeringen1/>
(Hämtad 2015-06-15)
- ARKITEKTURMUSEET (1980):
Funktionalismens genombrott och kris svenskt bostadsbyggande 1930-80. Centraltryckeriet AB, Borås
- BERGLUND, ULLA & JERGEY, ULLA (1998):
Stadsrum Människorum – att planera för livet mellan husen.
Rapport T8:1998, Stockholm. Byggforskningsrådet.
- FORMAS (2012):
Formas Fokuserar 20 Miljonprogrammet – utveckla eller avveckla?
Edita AB, Stockholm.
- GEHL, JAN (2010):
Life between buildings: using public space. 6:e upplagan.
Arkitektens Förlag. The Danish Architectural Press and Jan Gehl.
- GRAHN, FREDRIK (1986):
Grönplanering för människor.
Stad & Land nr 44 1986
- HERBERT J, GAHN (1961):
Planning and Social Life Friendship and Neighbor Relations in Suburban Communities
<http://herbertgans.org/wp-content/uploads/2013/11/4-Planning-and-Social-Life.pdf>
(Hämtad 2015-05-24).
- INREDIA
Brittgården
<http://inredia.se/utställning/brittsgarden/>
(Hämtad 2015-06-10).
- KRISTENSSON, EVA (2003):
Rymlighetens betydelse – en undersökning i bostadsgårdens kontext. Lunds Tekniska Högskola, Institutionen för Arkitektur, Lund.
- KRISTENSSON, EVA (2007):
Bostadsgården – vardagsrum, lekplats, mötesplats & utsikt.
Formas, Stockholm.
- OLSSON LIEBERG, TITTI (2007):
"Vad ska vi ha bostadsgården till?" Den nya bostadsgården.
Movium Bulletinen, nr 2.
- PERSSON, BENGT & PERSSON, AGNETA (1995):
Svenska bostadsgårdar 1930-59.
Byggforskningsrådet, Stockholm

REITER, OLE (2007):

Bostadsgården – ett privat eller offentligt rum?

Movium Bulletinen, nr 2.

STOCKHOLMS MUSEUM

Villor och egnahem 1890 – 1910-tal.

<http://www.stockholmslansmuseum.se/faktabanken/villor-och-egnahem-1890-1910-tal/>

(Hämtad 2015-06-05).

SUNDIN, EVA

Grönområden förbättrar hälsan.

Tidskriften Landskap nr 4 2012.

WÄRNERYD, BO (1990)

Att fråga: Om frågekonstruktion vid intervjuundersökningar och postenkäter.

Femte upplagan. Statistiska centralbyrån.

SCB-Tryck, Örebro.

ÅSTRÖM, KJELL (1993):

Stadsplanering i Sverige.

Skogs Boktryckeri AB, Trelleborg.

Bilder och illustrationer

Bilderna och illustrationerna på bostadsgården tagna och ritade av Vi tre & trädgård

Bild av News Oresund tagen från flickr

Länk till bild: <https://www.flickr.com/photos/newsoresund/9612739881/in/photolist-hx48bs-e8LLyR-fDrNEv-fCoaGV-fCobCv-e8N5ik-f5ve8C-f63Aax-e8KEvK-eC45D4-guQXSm-jzDomo-4hocaA>

Licens länk: <https://creativecommons.org/licenses/by/2.0/>

Hämtad 2015-06-15. Ändringar har gjorts i bilden.

Intervjuer

Vi tre & trädgård, skedde den 24 April 2015, Alnarp

Eva Kristensson, skedde den 4 Maj 2015, Alnarp